

opment.” The third group of scientists takes into account as a quantitative so qualitative aspect. The fourth group proposes to examine this category, considering the process of development and use of the enterprise’s potential. The fifth group takes into account the quantitative and qualitative aspect and features of the development and use of the enterprise’s potential. It should be noted that there is a number of scientists, who consider the development not only from the perspective of efficiency increase but also its reduction. The processes of decline in efficiency should not be regarded as the processes of enterprise development. Technically, although the authors do not distinguish stages of the lifecycle of the organisation, they mean them indirectly in the process of development of their own theoretical reasoning. Based on the conducted analysis, the author’s definition of the economic category “enterprise development” is formed. The enterprise development should be understood as the complex of irreversible, positively directed quantitative and qualitative changes that occur at the enterprise under the influence of internal managerial tools, taking into account the influence of external factors at each stage of the enterprise’s lifecycle in order to increase competitiveness and operating efficiency.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ РИНКУ ДЕРИВАТИВІВ В УКРАЇНІ MODERN TRENDS IN THE FUNCTIONING OF THE DERIVATIVES MARKET IN UKRAINE

УДК 336.764.2

Шевченко О.М.

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії та економічної кібернетики
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка
Шевченко О.О.
студент
Полтавський національний технічний
університет імені Юрія Кондратюка

У статті здійснено аналіз функціонування ринку деривативів в Україні. Виявлено позитивні та негативні тенденції розвитку цього ринку. Окреслено основні проблемні аспекти, що перешкоджають ефективній діяльності вітчизняного ринку деривативів. На основі проведеного аналізу стану та динаміки ринку похідних цінних паперів в Україні запропоновано основні напрями його розвитку.

Ключові слова: ринок деривативів, похідні фінансові інструменти, опціони, ф'ючерси, хеджування ризиків, біржовий ринок деривативів, позабіржовий ринок деривативів.

В статье проведен анализ функционирования рынка деривативов в Украине. Выявлены позитивные и негативные тенденции развития этого рынка. Определены основные проблемные аспекты, препятствующие эффективной деятельности отечественного рынка деривативов. На основе проведенного анализа состояния и

динамики рынка производных ценных бумаг в Украине предложены основные направления его развития.

Ключевые слова: рынок деривативов, производные финансовые инструменты, опционы, фьючерсы, хеджирование рисков, биржевой рынок деривативов, внебиржевой рынок деривативов.

The article analyses the functioning of the derivatives market in Ukraine. Positive and negative trends in the development of this market are revealed. The main problem aspects that impede the effective operation of the domestic derivatives market are identified. Based on the analysis of the state and dynamics of the derivatives market in Ukraine, the main directions of its development are proposed.

Key words: derivatives market, derivative financial instruments, options, futures, hedging of risks, exchange derivatives market, over-the-counter market of derivatives.

Постановка проблеми. У сучасних умовах найважливішим складником розвитку як національної, так і світової економічної системи є глобалізаційні процеси. Зростаюча взаємозалежність країн, інтенсифікація міжнародного обміну товарами, послугами і капіталом ведуть до появи нових тенденцій у сфері як економічних, так і фінансових відносин. Одночасно з посиленням процесів економічної інтеграції відбувається збільшення рівня і темпів фінансової інтеграції, у тому числі фінансових ринків. Фінансова нестабільність та значна цінова волатильність на світових та національних фінансових ринках зумовлюють потребу в широкому використанні спеціальних інструментів хеджування ризиків – деривативів. Світовий досвід свідчить, що ринок деривативів виконує

роль індикатора стану і перспектив змін як національних, так і світової економік. В Україні ринок деривативів розвивається дуже повільно, саме тому актуальним є дослідження тенденцій його функціонування на сучасному етапі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та прикладним аспектам з'ясування зародження, становлення та функціонування ринку деривативів присвячено значну кількість наукових праць зарубіжних та вітчизняних дослідників, таких як: Л. Алексеєнко, С. Брюховецька, І. Бурденко, В. Гоффе, Ф. Журавка, О. Колодізев, С. Князь, О. Лиса, І. Макаренко, В. Міщенко, Л. Примостка, А. Прудникова, О. Сохацька, Я. Шмуратко та ін.

Відзначаючи вагомі результати наукових здобутків, слід зазначити, що низка теоретичних і прак-

тичних питань функціонування ринку деривативів в Україні потребує подальшого вивчення та аналізу.

Постановка завдання. Мета статті полягає у дослідженні стану й основних тенденцій функціонування ринку деривативів, виділенні основних проблем, що перешкоджають його ефективній діяльності, та запропонованні основних напрямів щодо розвитку цивілізованого ринку деривативів в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний ринок похідних цінних паперів розвивається як самостійний сегмент фінансового ринку. У сучасній науковій літературі не існує загальноприйнятого тлумачення економічного змісту поняття «ринку деривативів». С. Еш визначає ринок похідних інструментів як сукупність економічних відносин щодо перерозподілу ризиків, які виникають у процесі обміну фінансовими активами чи товарами [1, с. 47]. На думку І.О. Макаренка, ринок похідних цінних паперів – це система фінансово-економічних відносин між його учасниками, що виникають для розподілу (перерозподілу) ризиків, пов'язаних із фінансовими і товарними активами, та в результаті яких відбувається встановлення динамічної рівноваги між інвестиційними горизонтами цих учасників [2, с. 24]. У наукових працях Л. Примостки ринок похідних цінних паперів визначається як сукупність економічних відносин щодо перерозподілу (трансферту) ризиків, які виникають у процесі обміну фінансовими інструментами чи товарами [3, с. 50]. На думку В.В. Гоффе, ринок деривативів – економічний механізм реалізації відносин учасників ринку з приводу купівлі-продажу похідних фінансових інструментів, за допомогою якого відбувається трансферт ризиків окремо від базових активів, зменшення трансакційних витрат та забезпечуються інвестиційні можливості здійснення операцій із високим рівнем леверіджу [4, с. 9].

Узагальнюючи наведені визначення поняття «ринку деривативів», можна уточнити, що ринок деривативів – це сукупність економічних відносин із приводу обігу деривативів між суб'єктами біржових і позабіржових строкових угод для ефективного хеджування ризиків.

В Україні формування сучасного ринку деривативів розпочалося в ті часи, коли в розвинутих країнах він уже досяг високого рівня й активно впливає на економічні та соціальні процеси.

Деякі дослідники вважають, що зазначений ринок в Україні в процесі своєї еволюції пройшов три етапи і знаходиться на четвертому. Так, І.М. Бурденко початковий етап – етап формування – пов'язує з першою половиною 90-х років ХХ ст.; наступний, регулятивний – 1995–2000 рр.; третій, методологічний – з 2001 по 2009 р.; останній етап розвитку – з 2010 р. донині [5, с. 188]. Однак якщо дотримуватися точки зору, що етап – це від-

різок часу, позначений кількісно-якісними змінами, подіями, то швидше за все, це не етапи, а періоди. Я.А. Шмуратко вважає, що розвиток ринку похідних цінних паперів нерозривно пов'язаний зі становленням і функціонуванням бірж в Україні, та відокремлює три періоди розвитку вітчизняного ринку деривативів: 1994–1998 рр. – період упровадження операцій із похідними фінансовими інструментами на фондових біржах країни; 2003–2009 рр. – період поновлення операцій із деривативами, вдосконалення механізмів функціонування ринку; 2010 р. – дотепер – якісно новий період розвитку вітчизняного ринку похідних фінансових інструментів [6, с. 140–141]. Однак автором у періодизації еволюції ринку деривативів не враховано період з 1999 по 2002 р.

Вважаємо, що ринок деривативів знаходиться на другому етапі розвитку. Перший етап (1994–2009 рр.) – це етап фактичного зародження, формування ринку деривативів. Усі ці процеси в Україні відбувалися в складних умовах: довготривала економічна криза; відсутність розвинутого вторинного ринку, передусім біржового; незначний обсяг торгів деривативами; несвоєчасне формування та недосконалість законодавчої бази [7, с. 85]. Фактично ринок похідних цінних паперів почав свій розвиток у 2010 р., коли розпочалися торги ф'ючерсними контрактами на індекс UH на Українській біржі. Починаючи із цього року спостерігається зростання обсягів укладених контрактів із похідними фінансовими інструментами. Отже, другий етап розвитку ринку деривативів розпочався у 2010 р. та триває до наших днів.

У 2016 р. однією з головних тенденцій українського ринку деривативів є збільшення обсягів емісії опціонних сертифікатів. Так, протягом 2016 р. Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) було зареєстровано дев'ять випусків на загальну суму 198,8 млн. грн. Це є позитивною тенденцією розвитку ринку деривативів, оскільки цей показник є найбільшим за всю історію функціонування ринку деривативів, хоча процес реєстрації похідних цінних паперів розпочався з 2000 р. Якщо порівняти цей показник із 2015 р., то збільшення відбулося у 904 рази й у п'ять разів більше, ніж у 2007 р. (рис. 1).

В Україні ринок деривативів на відміну від світових ринків розвивається нестабільно. Головною тенденцією українського ринку деривативів за останні три роки є падіння обсягів торгів (рис. 2).

Аналіз даних, представлених на рис. 2, показує, що пік обсягу торгів припадав на 2012 р. і становив 24,91 млрд. грн. Для подальших років характерна тенденція до зниження обсягу торгів. Так, у 2016 р. обсяг торгів становив 2,4 млрд. грн., що менше на 3,47 млрд. попереднього року та у 10 разів менше відносно максимального абсолютного значення у 2012 р. Частка обсягу торгів деривативами на

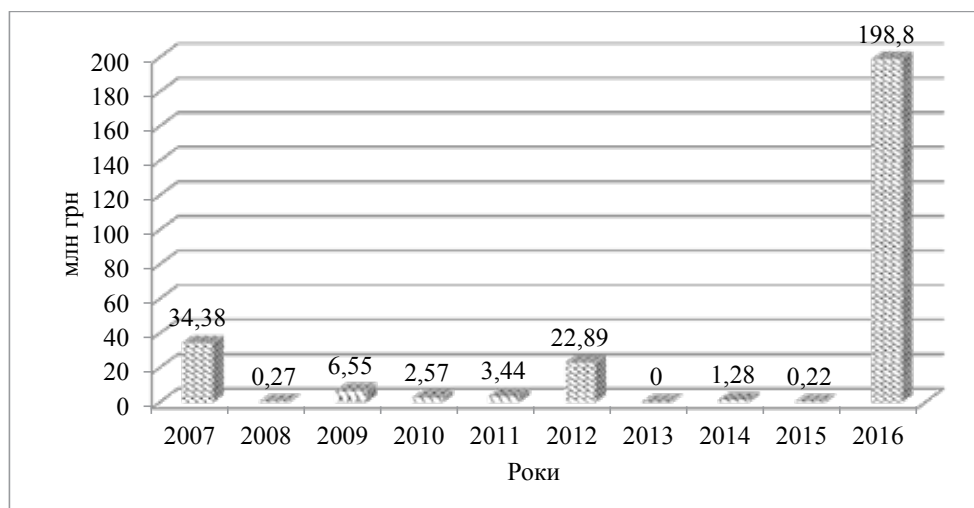

Рис. 1. Обсяг зареєстрованих випусків опціонних сертифікатів у 2007–2016 рр., млн. грн.

Джерело: складено авторами за даними [8; 9]

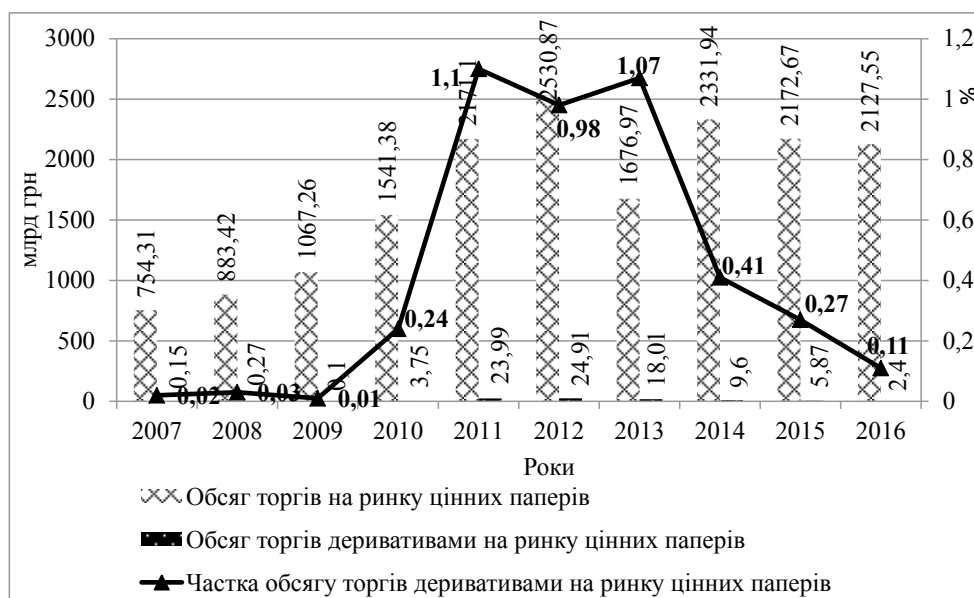

Рис. 2. Обсяги та частка торгів на ринку деривативів у 2007–2016 рр.

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [8; 9]

ринку цінних паперів за останні десять років досягла лише два рази більше 1% (у 2011 та 2013 рр.), для решти років – менше 1%. Це свідчить про те, що похідні фінансові інструменти в Україні поки що не користуються попитом, а ринок деривативів має тенденцію до спаду.

Негативною тенденцією функціонування ринку похідних фінансових інструментів, як свідчать дослідження, є обмеженість переліку інструментів ринку деривативів, а саме ф'ючерсними контрактами, опціонами та опціонними сертифікатами. Структура торгів деривативами в Україні за видами інструментів у 2016 р. наведена на рис. 3.

Дані, наведені на рис. 3, свідчать, що на фондовому ринку найбільшим попитом у 2016 р. користувалися ф'ючерсні контракти на валюту – 85,5%.

Пов'язана така популярність валютних контрактів передусім із кризовими явищами в національній економіці і з бажанням інвесторів захеджувати власні активи, які знецінювалися внаслідок падіння курсу гривні. До того ж ф'ючерсні контракти не передбачають обов'язкової поставки базового активу. На другому місці знаходяться ф'ючерсні контракти на фондові індекси – 10,9%. Попит на фондові ф'ючерси пов'язаний із нестабільною ситуацією на фондовому ринку, високою волатильністю котирувань акцій. Таким чином, похідні фінансові інструменти в Україні використовуються переважно для зниження ризиків по валютних операціях та частково у спекулятивних цілях.

Рис. 3. Структура торгів деривативами за видом інструментів у 2016 р.

Джерело: складено авторами за даними [9]

На відміну від українського ринок деривативів розвинутих країн представлений широким діапазоном використання похідних фінансових інструментів: ф'ючерсами, опціонами, форвардами, свопами, угодами про форвардні процентні ставки та ін. Світовий досвід свідчить, що характерною тенденцією сучасного світового ринку похідних фінансових інструментів стають процеси, пов'язані з ускладненням інструментів, серед яких можна виділити: опціони на свопи, форвардні свопи, відкриті свопи, контракти на ще не випущені цінні папери та ін. Крім того, поширення кредитних деривативів є перспективним напрямом розвитку ринку похідних фінансових інструментів [10, с. 67]. Із кожним роком з'являються нові деривативи, засновані на нових базових активах. Так, нью-йоркська компанія LedgerX отримала офіційний дозвіл на запуск біржі і клірингового центру для торгівлі у США криптовалютиними опціонами і деривативами. Нові інструменти покликані знизити інвестиційні ризики і нададуть прозорість і нагляд, на яких традиційно наполягають інституційні інвестори [11].

В економічній літературі рівень розвиненості ринку деривативів пов'язують і з співвідношенням між первинним і вторинним ринками. Розвинений ринок – це ринок, де ефективно функціонує вторинний ринок. У табл. 1 представлена інформація щодо функціонування вторинного ринку деривативів за останні десять років.

Дані, наведені в табл. 1, свідчать, що починаючи з 2010 р. спостерігалася тенденція до зростання частки обсягу торгів на біржовому ринку (у 2010–2015 рр. вона становила більше 99%, а в 2016 р. – 95%). В умовах макроекономічної нестабільності, мінливої кон'юнктури ринку цінних паперів, коли ринок деривативів є слабо розвинути, вважаємо, що дана тенденція повинна про-

довжуватися, оскільки біржа виступає гарантом розрахунків, забезпечує виконання укладених на ній угод та організацію проведення своєчасних розрахунків, що дає змогу знизити ризик невиконання зобов'язань сторонами за угодою.

На відміну від загальносвітового тренду на українському ринку деривативів не розвинений позабіржовий сегмент, на нього припадає менше 1%, лише у 2016 р. – 5%. За даними Банку міжнародних розрахунків, обсяг світового позабіржового ринку деривативів у 2016 р. становив 544 трлн. дол., тоді як обсяг світового

ВВП, за даними Світового банку, – 75,2 трлн. дол. [12]. Отже, статистичні дані показують, що обсяг світового ринку деривативів більше у сім разів, ніж світовий ВВП. Це свідчить про те, що виникає певний дисбаланс між фінансовим та реальним секторами економіки. На сучасному етапі тенденція домінування світового позабіржового ринку над біржовим продовжується. Вартість відкритих позицій у вересні 2017 р. лише за біржовими ф'ючерсами й опціонами перевищувала 86 трлн. дол., тоді як номінальна вартість позабіржових деривативів у сім разів перевищувала вартість біржових [12].

Аналіз наукової літератури свідчить, що основними причинами збільшення позабіржового ринку у світі є висока прибутковість інструментів та їх здатність до самостійного обігу у відриві від базового активу (наприклад, SDS); можливість хеджування системних ризиків за допомогою деривативів; розвиток фінансового інжинірингу та поява структурованих продуктів [13, с. 86].

Світова практика свідчить, що стрімке зростання ринку деривативів, зокрема позабіржового, стало причиною кризових процесів. Експерти вважають, що саме безконтрольний обіг сучасних фінансових інструментів став причиною останньої фінансової кризи, тому ринок позабіржових деривативів потребує термінового адекватного контролю з боку регуляторів. У 2009 р. на саміті «Великої двадцятки» в П'їтсбурзі було прийнято рішення щодо реалізації заходів із регулювання ринку похідних фінансових інструментів, а саме максимального перенесення торгівлі деривативами на біржові майданчики.

Таким чином, проведений комплексний аналіз стану ринку деривативів в Україні свідчить про незадовільний стан його функціонування. Його розвиток стримується низкою проблем, найбільш серйозними з яких є такі:

Вторинний ринок деривативів у 2007–2016 рр.

Показники	Роки									
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Обсяг торгів на деривативами на ринку цінних паперів, млрд. грн., у тому числі:	0,15	0,27	0,10	3,75	23,99	24,91	18,01	9,6	5,87	2,4
Обсяг торгів деривативами на біржовому ринку, млрд. грн.	0,05	0,12	0,05	3,73	23,82	24,77	18,01	9,59	5,83	2,28
Частка обсягу торгів деривативами на біржовому ринку, %	33,3	44,4	50,0	99,5	99,3	99,4	100,0	99,9	99,3	95,0
Обсяг торгів деривативами на позабіржовому ринку, млрд. грн.	0,10	0,15	0,05	0,02	0,17	0,14	0,00	0,01	0,04	0,12
Частка обсягу торгів деривативами на позабіржовому ринку, %	66,7	55,6	50,0	0,5	0,7	0,6	-	0,1	0,7	5,0

Джерело: складено та розраховано авторами за даними [9]

1. Недосконалість та відсутність спеціального нормативно-правового підґрунтя щодо регулювання випуску та обігу похідних фінансових інструментів. Передусім слід відзначити, що в правовому полі досі відсутній спеціальний закон про ринок деривативів. На сучасному етапі діють закони і підзаконні нормативні акти, що регулюють лише окремі сторони цього ринку, які характеризуються непослідовністю і неузгодженістю. Питання формування нормативної бази ринку похідних фінансових інструментів обговорюються в Україні кілька років, але розроблені законопроекти так і не були прийняті (проект закону «Про похідні цінні папери»).

Певні кроки для створення цивілізованого ринку деривативів в Україні вже здійснюються. За підтримки міжнародних експертів з USAID, ЄБРР та МВФ та народних депутатів Комітету Верховної Ради з питань фінансової політики та банківської діяльності був підготовлений законопроект «Про ринки капіталу та регульовані ринки», в якому закладений міжнародний досвід використання деривативів. Ключова мета документу – комплексне врегулювання питань функціонування ринку деривативів, а також врегулювання діяльності регульованих ринків і розбудова їх інфраструктури, запровадження інструментів захисту учасників цих ринків. Законопроект пропонує концепцію розподілу регульованих ринків на: регульований фондовий ринок, регульований товарний ринок, регульований грошовий ринок, регульований ринок деривативів [14].

2. Нерозвиненість ринків базових активів. Це пов'язано з практичною відсутністю організованих і ліквідних біржових товарних ринків енергоносіїв, сільгосппродукції і металів. Сьогодні на українському фондовому ринку переважають похідні фінансові інструменти з фондовими і валютними базисними активами, а не процентні фінансові деривативи, які властиві розвинутих ринкам.

3. Недостатній рівень розвитку відповідної інфраструктури, зокрема ефективного клірингу та інституту маркет-мейкінгу.

4. Відсутність у більшості господарюючих суб'єктів практичного інтересу до здійснення угод із похідними фінансовими інструментами, що пов'язано з низьким рівнем поінформованості суб'єктів господарювання про операції з деривативами.

5. Переважання на ринку деривативів спекулянтів, оскільки практика хеджування ризиків із використанням фінансових деривативів поки не властива більшості учасників ринку.

Подальший розвиток цивілізованого ринку деривативів, на нашу думку, повинен відбуватися за такими напрямками:

- досягнення стабільних темпів економічного зростання, створення на цій основі умов для розвитку ринку деривативів і забезпечення зворотного впливу цього ринку на економічні процеси;
- розроблення, прийняття і реалізація законодавчих актів, що відповідають сучасним умовам розвитку ринку деривативів України й адаптовані до європейських та світових стандартів;
- розвиток відповідної до умов України інфраструктури ринку, що сприяє підвищенню ліквідності похідних фінансових інструментів;
- створення умов для активної участі на ринку деривативів як індивідуальних, так і інституціональних інвесторів, які за рахунок своїх заощаджень можуть збільшувати потенціал інвестування в економіку;
- розширення спектру інструментів ринку деривативів, зокрема процентні та кредитні деривативи, що, своєю чергою, дасть змогу залучити нових інвесторів, як внутрішніх, так зовнішніх;
- запровадження нових механізмів захисту учасників ринку шляхом застосування інституту ліквідаційного нетінгу, який сприяє зменшенню ризиків та вивільненню капіталу;
- забезпечення достатньої поінформованості інвесторів для відродження культури поведінки на

ринку, культури відповідальності, це, своєю чергою, відродить довіру до ринків деривативів;

– сприяння розвитку конкурентного ринку послуг рейтингових агентств;

– забезпечення оптимального поєднання ринкових механізмів, саморегулювання та державного регулювання процесів, які відбуваються на ринку похідних цінних паперів з урахуванням його національних особливостей та глобального характеру світового ринку деривативів [3, с. 62–63; 7, с. 118].

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, на основі аналізу стану та динаміки функціонування ринку деривативів можна констатувати, що він не відповідає потребам розвитку національної економіки, не виконує своєї головної функції – хеджування ризиків учасників ринку. Нагальні проблеми, що існують на ринку деривативів в Україні, заважають його розвитку – це незначні обсяги торгів деривативами, обмежена кількість похідних цінних паперів, недосконалість та відсутність спеціального нормативно-правового підґрунтя щодо регулювання випуску та обігу деривативів. Разом із тим перехід ринку деривативів на якісно новий рівень залежить від вирішення проблемних питань та стимулювання подальшого його розвитку. Підвищення ефективності функціонування ринку деривативів в Україні дасть змогу запровадити міцну основу для довгострокового зростання економіки України та забезпечення стабільності її фінансової системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Еш С.М. Фінансовий ринок: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2009. 528 с.
2. Макаренко І.О. Стійкий розвиток ринку похідних фінансових інструментів України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Суми, 2011. 264 с.
3. Примостка Л.О., Краснова І.В. Біржовий ринок деривативів в Україні: історія, сучасність, перспективи розвитку. Фінанси України. 2014. № 7. С. 49–65.
4. Гоффе В.В. Ринок деривативів: зарубіжний досвід та перспективи розвитку в Україні: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.04.01. К., 2005. 21 с.
5. Бурденко І.М. Передумови створення та використання інноваційних фінансових інструментів на ринку похідних фінансових інструментів України. Маркетинг і менеджмент інновацій. 2012. № 3. С. 181–190.
6. Шмуратко Я.А. Перспективи розвитку вітчизняного ринку похідних фінансових інструментів. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. № 18. С. 140–144.
7. Шевченко О.М., Ніколенко С.С. Формування ринку цінних паперів в умовах ринкової трансформації: монографія. Полтава: РВВ ПУСКУ, 2008. 159 с.
8. Звіти НКЦПФР за 2007–2015 роки. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>.
9. Звіт НКЦПФР за 2016 рік. URL: <http://www.ssmc.gov.ua>.
10. Прудникова А.А. Развитие рынка производных финансовых инструментов и проблемы его регули-

рования. Региональные проблемы преобразования экономики. 2015. № 6. С. 63–70.

11. В США зареєстрована перша регульована на федеральному рівні біржа биткоїн-деривативов. URL: <https://news.finance.ua/ru/news/-/407074/v-ssha-zaregistririvana-pervaya-reguliruemaya-na-federalnom-urovne-birzha-bitkoin-derivativov>.

12. Bank for international settlements. BIS quarterly review. URL: <https://www.bis.org>.

13. Брюховецька С.В., Громыко В.А. Предпосылки и концепция реформирования рынка внебиржевых деривативов. Финансовые исследования. 2015. № 4(49). С. 84–93.

14. Хромаєв Т. Що поліпшить ринок українського капіталу? URL: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/02/02/timur-hromav-shto-polshity-rinok-ukrainskykogo-kaptalu/>.

REFERENCES:

1. Esh S.M. (2009) Finansovyi rynek: navch. posib. [Financial market]. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury, 528 p. (in Ukrainian).
2. Makarenko I.O. (2011) Stiikiy rozvytok rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv Ukrainy [Sustainable development of the derivatives market in Ukraine], (PhD Thesis). Sumy: Ukrainian Academy of Banking of National Bank of Ukraine, 264 p. (in Ukrainian).
3. Prymostka L.O., Krasnova I.V. (2014) Birzhoviy rynek deryvatyviv v Ukraini: istoriia, suchasnist, perspektyvy rozvytku [Derivatives exchange market in Ukraine: the history, the present, and future development]. Finansy Ukrainy, no. 7, pp. 49–65 (in Ukrainian).
4. Hoffe V.V. (2005) Rynek deryvatyviv: zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy rozvytku v Ukraini: avtoref. dys. [Derivatives market: foreign experience and development prospects in Ukraine], (PhD Thesis). Kyiv: Kyiv National Economics University named after V.P. Hetman, 21 p. (in Ukrainian).
5. Burdenko I.M. (2012) Peredumovy stvorennia ta vykorystannia innovatsiinykh finansovykh instrumentiv na rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv Ukrainy [Preconditions for creation and use of innovative financial instruments in Ukraine's derivatives market]. Marketynh i menedzhment innovatsii, no. 3, pp.181–190 (in Ukrainian).
6. Shmuratko Y.A. (2016) Perspektyvy rozvytku vitchyznianoho rynku pokhidnykh finansovykh instrumentiv [Directions of national derivatives market development]. Naukovi visnyk mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu, no. 18, pp. 140–144 (in Ukrainian).
7. Shevchenko O.M., Nikolenko S.S. (2008) Formuvannia rynku tsinnykh paperiv v umovakh rynkovoï transformatsii [Formation of securities market in a market transformation]. Poltava: RVV PUSKU, 159 p. (in Ukrainian).
8. Zvity NKTSPFR za 2007–2015 roky. Available at: <http://www.ssmc.gov.ua> (accessed 02 February 2018).
9. Zvit NKTSPFR za 2016 rik. Available at: <http://www.ssmc.gov.ua> (accessed 02 February 2018).
10. Prudnikova A.A. (2015) Razvitie rynku proizvodnykh finansovykh instrumentov i problemy ego regulirovaniya [Development of the market of derivative financial instruments and problems of its regulation]. Regional'nye problemy preobrazovaniya ekonomki, no. 6, pp. 63–70 (in Russian)

11. V SShA zaregistrovana pervaya reguliruemaya na federal'nom urovne birzha bitkoin-derivativov [In the US, the first federal-regulated bitcoin-derivative exchange]. Available at: <https://news.finance.ua/ru/news/-/407074/v-ssha-zaregistrovana-pervaya-reguliruemaya-na-federalnom-urovne-birzha-bitkoin-derivativov> (accessed 02 February 2018).

12. Bank for international settlements. BIS quarterly review. Available at: <https://www.bis.org> (accessed 02 February 2018).

13. Bryukhovetskaya S.V., Gromyko V.A. (2015) Predposylki i kontseptsiya reformirovaniya rynka vnebirzhevnykh derivativov [Premises and concepts of otc derivatives markets reform]. *Finansovye issledovaniya*, no. 4 (49), pp. 84–93. (in Russian).

14. Khromaiev T. Shcho polipshyt rynek ukrain-skoho kapitalu? [What will improve the Ukrainian capital market?] Available at: <https://www.nssmc.gov.ua/2018/02/02/timur-hromav-shto-polpshity-rinok-ukranykogo-kaptalu/> (accessed 02 February 2018).

Shevchenko O.M.

Candidate of Economic Sciences,
Senior Lecturer at Department of Economic
Theory and Economic Cybernetics

Yurii Kondratyuk Poltava National Technical University

Shevchenko O.O.

Student

Yurii Kondratyuk Poltava National Technical University

MODERN TRENDS IN THE FUNCTIONING OF THE DERIVATIVES MARKET IN UKRAINE

The derivatives market is an integral part of the financial market. Nowadays, economic conditions are characterized by high volatility of prices in the markets for underlying assets, so the use of a risk-hedging mechanism through derivatives becomes particularly relevant.

The purpose of this work is to study the state and main trends of the functioning of the derivatives market in Ukraine, to identify the main problems that hinder its effective operation, and to offer the main directions for the development of a civilized national derivatives market.

The analysis of scientific views on the essence of the market of derivatives is made; the economic essence of this category is specified. The evolution of the market of derivative financial instruments in Ukraine is researched. It is substantiated that this market is at a different stage of development, which began in 2010 and continues to this day.

On the basis of a comprehensive analysis of the state and dynamics of the derivatives market in Ukraine, trends in its development were investigated, among which both positive and negative ones were identified. To positive trends, the functioning of the market derivatives of financial instruments includes growth: volumes of emission options certificates, the share of trading volumes derivatives in the stock market. It is proved that positive trends not only reflect the state of the market of derivative financial instruments, they are both the basis, the foundation for its further development. Negative trends in the development of the derivatives market in Ukraine are insignificant volumes of trading in derivatives, a limited number of derivative financial instruments.

The main problems that hinder the effective functioning of the domestic derivatives market are revealed, namely: imperfection and lack of a special legal and regulatory framework for regulating the issuance and circulation of derivative financial instruments, underdeveloped of the markets for underlying assets, insufficient level of development of the corresponding infrastructure, economic entities have not incentive to execute transactions with derivative financial instruments.

The research results are suggested and measures for the further development of the market of derivatives at the present stage are substantiated: achievement of stable rates of economic growth, development, adoption, and implementation of legislative acts that meet the current conditions of the development of the market of derivatives; development of the infrastructure of the market corresponding to the conditions of Ukraine; creation of conditions for active participation in the market of derivatives as individual and institutional investors; expanding the range of instruments of the derivatives market; introduction of new mechanisms for protecting market participants through the use of the institution of liquidation netting; ensuring sufficient investor awareness; promotion of the development of a competitive market for the services of rating agencies; ensuring optimal combination of market mechanisms, self-regulation, and state regulation of processes.

Believe that the implementation of these areas will contribute to the efficient functioning of the derivatives market, to the growth of the Ukrainian economy, and to ensure its system modernization.